

Др Марија Караникић Мирић*

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ПРОУЗРОКОВАНЕ КРИВИЧНИМ ДЕЛОМ

Два су питања у средишту овога рада. Прво је важење привилегованог рока застарелости из чл. 377, ст. 1 Закона о облигационим односима. Да ли продужени рок застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом важи само према штетнику или и према лицу које за штетника одговара? Друго се тиче могућности да парнични суд, за потребе при мене поменутог привилегованог рока, решава о постојању кривичног дела као претходном питању. Аутор наводи аргументе у прилог тврдњи да продужени рок застарелости права на накнаду штете која је причињена кривичним делом важи према штетнику, као и према сваком лицу које за штету одговара по правилима о одговорности за другог, без обзира на основ те одговорности. И друго, аутор сматра да парнични суд може да утврђује постојање кривичног дела као правног односа који није предмет спора, али од којег зависи меритор на одлука, изузев ако је у кривичном поступку против штетника као учиниоца кривичног дела донета правноснажна осуђујућа или ослобађајућа пресуда. Домаћи судови већ шездесет година лутају у потрази за одговорима на ова питања, а Комисија за израду грађанског законика још увек није дала коначан предлог правила о привилегованом року застарелости.

Кључне речи: *Накнаде штете проузроковане кривичним делом. Застарелост. Захтев према одговорном лицу. Захтев према штетнику. Постојање кривичног дела као претходно питање.*

1. УВОД

Према општем правилу српског права потраживање накнаде штете застарева за три године од када је оштећеник сазнао за штету

---

* Аутор је доцент Правног факултета Универзитета у Београду, е mail: marija@ius.bg.ac.rs. Овај рад је настао у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Београду „Развој правног система Србије и хармонизација с правом Европске уније правни, економски, политички и социолошки аспекти“.

и штетника, а у сваком случају за пет година од настанка штете.¹ Од тог правила одступа се када је штета проузрокована кривичним делом. Тада право на накнаду штете према одговорном лицу застарева када истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења, под условом да је за кривично гоњење предвиђен дужи рок застарелости.²

Нека питања у вези са посебним роком застарелости права на накнаду штете проузроковане кривичним делом остала су спорна: (1) Да ли продужени рок застарелости потраживања накнаде штете која је причињена кривичним делом важи само према штетнику или и према лицу које за штетника одговара? (2) Да ли се поменути продужени рок застарелости примењује само када је у кривичном поступку према штетнику донета правноснажна осуђујућа пресуда, односно може ли, и ако може онда под којим условима, суд у парничном поступку да утврђује постојање кривичног дела као претходно питање?

Схватања домаћих судова о овим питањима нису усаглашена.³ Колебање судске праксе, нарочито у погледу важења привилегованог рока застарелости, старије је од Закона о облигационим односима (ЗОО). Оно датира још из времена важења Закона о застарелости потраживања, који је донет 1953. године.⁴ Последњих година оба питања била су предмет оцене Уставног суда Србије у одлука-

¹ Чл. 376, ст. 1 и 2, Закон о облигационим односима ЗОО, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, 31/93, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99.

² Чл. 377, ст. 1 ЗОО.

³ „Рокови застарелости потраживања накнаде штете из члана 377 ЗОО теку само према учиниоцу кривичног дела којим је штета проузрокована, а не према држави односно правном лицу које за штету одговара уместо њега по одредбама члана 172 ЗОО.“ Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1354/06 од 6.9.2006. године. Вид. супротан став истог суда: „Према чл. 377, ст. 1 ЗОО, када је штета проузрокована кривичним делом, а за кривично гоњење је предвиђен дужи рок застарелости, захтев за накнаду штете (*sic!*) према одговорном лицу застарева када истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења. Под одговорним лицем не под разумева се само учинилац кривичног дела, већ и лице које одговара за штету која је учињена кривичним делом, иако само није учинилац тог дела.“ Решење Врховног суда Србије, Рев. 1335/05 и Стзз. 58/05 од 30.11.2005. године. (Све овде наведене одлуке домаћих судова преузете су из базе *ParagrafLex*, осим ако је изричито наведен други извор.)

⁴ Закон о застарелости потраживања ЗЗП, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 40/53 и 57/54. ЗЗП престао је да важи даном ступања на снагу ЗОО, а то је било 1. октобра 1978. године. Вид. чл. 1108 и 1109 ЗОО. Проширена општа седница Врховног суда Југославије од 19. октобра 1970. године усвојила је начелно мишљење да се привилеговани рок застарелости из чл. 20 ЗЗП примењује како на учиниоца кривичног дела у својству штетника, тако на лице које за њега одговара. И након тога поједини судови доносили су супротне одлуке. Вид. Јосип Студин, „Застарелост (чл. 360 292)“, *Коментар Закона о облигационим односима* (ур. Борислав Т. Благојевић, Врлета Круљ), Савремена администрација, Београд 1983, 1141.

ма поводом уставних жалби. Уставни суд налазио је да су уставно прихватљиви разлози из којих домаћи судови сматрају да продужени рок застарелости из чл. 377, ст. 1 ЗОО не тече према лицу које по правилима о одговорности за другога одговара за штету причињену кривичним делом.⁵

2. О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА

Обавеза се сматра доспелом када поверилац може да захтева њено испуњење. То својство обавезе је орочено. Оно не може бесконачно да траје, на првом месту из разлога правне сигурности.⁶ По дефиницији, поверилац је активна страна у облигационом односу. Он има право да од дужника захтева одређено понашање. Држање повериоца је пасивно ако он може да врши своје право, па то ипак не чини.⁷ Правни поредак је спреман да толерише пасивност повериоца једно ограничено, законом одређено време. По протеку тог времена, право застарева и поверилац губи захтев према дужнику. Поверичево право на овај начин не престаје, већ се мења његов квалитет. Оно је сада застарело, па поверилац више не може судским путем да натера дужника да испуни своју обавезу. Ипак, суд може да узме у обзир ову промену у квалитету поверичевог права само ако се дуж-

⁵ Уставни суд Србије донео одлуке о одбијању по уставним жалбама Уж 345/08 од 17.3.2010. године, Уж 583/08 од 1.4.2010. године и Уж 1980/09 од 27.1.2010. године, налазећи да су уставно прихватљиви разлози из којих су редовни судови сматрали да привилеговани рок застарелости из чл. 377, ст. 1 ЗОО тече само према учиниоцу кривичног дела као штетнику, а не према држави као лицу које за тог штетника одговара, те да поступањем редовних судова нису повређена следећа уставом гарантована права: право на правично суђење из чл. 32 Устава Републике Србије Устав, *Службени гласник РС*, бр. 83/06, право на једнаку заштиту права и правно средство из чл. 36 Устава и право на рехабилитацију и накнаду штете из чл. 35 Устава. Из архиве суда.

⁶ О правно политичким разлозима из којих законодавац санкционише пропуштање повериоца да од свога дужника захтева испуњење обавезе које би иначе могао да захтева: Reinhard Zimmerman, Jens Kleinschmidt, „Prescription: General Framework and Special Problems Concerning Damages Claims“, *European Tort Law 2007* (eds. Helmut Koziol, Barbara C. Steininger), Springer, Wien New York 2008, 31-32. Вид. такође Ј. Студин, 1119; Драгољуб Стојановић, „Одељак 4. Застарелост“, *Коментар Закона о облигационим односима* (ур. Слободан Перовић), Савремена администрација, Београд 1995, 769; Обрен Станковић, „Протек времена као правна чињеница“, *Увод у грађанско право* (Обрен Станковић, Владимир Водинелић), Москва, Београд 1996, 209-210.

⁷ *Agere non valenti non currit praescriptio*. Више о овом начелу Ole Lando, Eric Clive, André Prüm, Reinhard Zimmerman (eds.), *Principles of European Contract Law*, III, Kluwer Law International, The Hague 2003, 184 и даље; Jean Carbonnier, „La règle contra non valentem agere non currit praescriptio“, *Revue critique de législation et de jurisprudence*, 57, 1/1937, 155; Jean Philippe Lévy, André Castaldo, *Histoire du droit civil*, Dalloz, Paris 2002, 613.

ник на њу позове. Дужник који повериоцу не приговори застарелост него испуни своју застарелу обавезу, нема право да захтева повраћај датог ни ако није знао да му је обавеза застарела.⁸

Према императивном правилу српског права време које је законом одређено за застарелост потраживања не може се мењати правним послом, нити се на тај начин могу мењати законска правила о прекиду и застоју застарелости.⁹ Иста забрана прописана је Конвенцијом о застарелости у области међународне продаје телесних покретних ствари.¹⁰ Швајцарско, грчко и шпанско право такође строго забрањују да се правним послом уреди рок застарелости различит од онога који је законом прописан. Поједини правни системи допуштају уговарање краћег рока застарелости од законом прописаног. Ту продужење застарног рока није дозвољено. Такав је случај у немачком (§ 225 BGB) и аустријском (§ 1502 ABGB) праву.¹¹ Начела европског уговорног права предвиђају могућност да уговорне стране споразумно било продуже било скрате законски рок застарелости, с тим што уговорени рок застарелости почиње да тече у законом прописано време и не може бити краћи од једне, нити дужи од тридесет година.¹² Могућност да уговорне стране модификују рокове застарелости предвиђена је и UNIDROIT начелима међународних трговинских уговора.¹³

Начин на који се рачунају рокови застарелости уређен је правилима материјалног права. Ту се, пре свега, мисли на правило о рачунању рокова из чл. 77 ЗОО. Правила о рачунању рокова садржана у Закону о парничном поступку¹⁴ односе се на рокове застарелости само у погледу начина њиховог одржања, а не у погледу начина на који се ти рокови рачунају.¹⁵

⁸ У српском праву исплата застарелог дуга може се оспоравати ако је дужник у часу исплате био пословно неспособан, чл. 297, ст. 2 ЗОО.

⁹ Вид. чл. 364 ЗОО.

¹⁰ Вид. Art. 22, UN Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods, http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/limit/limit_conv.pdf, 15.5.2011. Вид. више Михаило Константиновић, „Конвенција о застарелости у области међународне продаје телесних покретних ствари“, *Анали Правног факултета у Београду* 3 4/1982, 582 604.

¹¹ Вид. више Reinhard Zimmermann, *Comparative Foundations of European Law of Set Off and Prescription*, Cambridge University Press, Cambridge 2004, 162 167.

¹² Вид. Art. 14:601, The Principles of European Contract Law PECL, http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/index.html, 15.5.2011.

¹³ Вид. Art. 10.3, UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004, <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm>, 15.5.2011.

¹⁴ Чл. 106 и 107 Закона о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 125/04 и 111/09.

¹⁵ Боривоје Познић, *Коментар Закона о парничном поступку. Према тексту Закона из 1976. са доцнијим изменама и допунама*, *Службени гласник РС*, бр. Београд 2009, 262.

Дејство застарелости је такво да њиме не пропада право у целини, већ само захтев, односно право на заштиту, право да се захтева принудно извршење обавезе. Застарело потраживање не може се утужити, а ако је суд већ утврдио постојање потраживања које је потом застарело, онда се оно не може наплатити. То важи како за главно тако за споредно потраживање.¹⁶ Међутим, суд не може узети застарелост у обзир ако се дужник на њу не позове, нити сме да поучи неуку странку о праву на приговор застарелости.¹⁷ Дужник који плати застарели дуг није платио недуговано. Захтев из правно неоснованог обogaћења не стиче ни онај ко намири дуг без знања да се може позвати на застарелост. Застарело потраживање може да престане пребијањем само ако није било застарело у часу кад су се стекли услови за пребијање. У противном, до пребијања не долази ако дужник застарелог потраживања истакне приговор застарелости (чл. 339 ЗОО).

3. О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ

Када је реч о потраживању накнаде проузроковане штете, оно у српском праву застарева за три године од када је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету проузроковало, а у сваком случају за пет година од када је штета настала (чл. 376, ст. 1 и 2 ЗОО).¹⁸ Овај потоњи, петогодишњи рок узима се у обзир тек ако субјективни, трогодишњи рок истиче за више од пет година од настанка штете.¹⁹

Рок застарелости тече само ако је поверилац у могућности да захтева испуњење обавезе,²⁰ па то ипак не чини. Обавеза накнаде

¹⁶ Андрија Гамс, Љиљана Ђуровић, *Увод у грађанско право*, Научна књига, Београд 1988, 233-234.

¹⁷ Ј. Студин, 1120.

¹⁸ Субјективни рок од три године почиње да тече од дана када су оштећеном били доступни потпуни подаци о лицу које је штету причинило, као и подаци о свим елементима на основу којих се, поред сазнања да је штета настала, могао утврдити обим настале штете. Под сазнањем оштећеника за штету, у правном смислу, подразумева се не само сазнање о настанку штетног догађаја, већ и сазнање о обиму штете, односно елементима на основу којих се може утврдити њена висина. Сазнање о штетнику подразумева и сазнање о условима под којима одређени субјекат одговара за штету према позитивном материјалном праву. Тако: Решење Привредног апела ционог суда, Пж. 7344/10 од 29.4.2010. године.

¹⁹ „Субјективни рок од три године увек се креће у оквиру објективног рока од пет година“, Решење Вишег трговинског суда, Пж. 231/07 од 7.3.2007. године.

²⁰ Под овим се мисли на постојање права повериоца да захтева судску заштиту свога потраживања. О. Lando, Е. Clive, А. Prüm, R. Zimmerman, 168; François Terré, Philippe Simler, Yves Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, Paris 2005⁹, 1402.

штете сматра се доспелом од тренутка настанка штете (чл. 186 ЗОО). То значи да, у начелу, оштећеник стиче право да захтева накнаду штете у часу када дође до штете. Штета може да настане истовремено са предузимањем штетне радње или након што је штетник ту радњу предузео. Ако се моменат настанка штете и моменат предузимања штетне радње не поклапају, потраживање накнаде штете доспева у тренутку када је штета настала.²¹ Рок застарелости који тада почиње да тече обично се назива објективним или апсолутним.²²

Ипак, тренутак настанка штете често није лако утврдити.²³ Када се штета испољава у једном дужем периоду, узима се да је настала када су штетне последице достигле свој коначни облик и обим.²⁴ Застарелост потраживања накнаде штете која настаје sukcesивно не почиње да тече пре настанка штете, осим ако је законом предвиђена обавеза накнаде будуће штете.²⁵ Према одредби чл. 203 ЗОО, суд ће на захтев оштећеног досудити накнаду и за будућу нематеријалну штету, ако је по редовном току извесно да ће она трајати у будућности.

²¹ Постојање штете представља један од општих и сталних услова за заснивање одговорности за штету, J. Carbonnier, 2269. У пракси домаћих судова: „Објективни рок застарелости потраживања накнаде штете почиње тећи од настанка штете. То време не мора се поклапати са временом причинене штетне радње, односно штетног догађаја“, Пресуда Врховног суда Србије Рев. 1025/01 од 14.11.2001. године. Када се из канализационе мреже штетника одливају отпадне воде које изазивају оштећења на згради оштећеника, сматра се да је штета настала тек када престане деловање узрока штете, а штета на згради оштећеника поприми коначан облик. Тако: пресуда Врховног суда БиХ, Пж. 566/88 од 13.12.1989. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 2/90, одлука бр. 39. Објективни рок застарелости захтева за накнаду штете почиње да тече од тренутка када су настале штетне последице, а не од штетног догађаја. Тако: Пресуда Врховног суда Хрватске, Рев. 2157/88 од 28.03.1989. године, *Преглед судске праксе*, бр. 45, 60. *N.B.* ЗОО познаје само цивилно рачунање рокова (по данима). Ипак, судови често наводе да рок застарелости тече *a momento ad momentum*, односно од одређеног часа, момента, тренутка. Вид. судске одлуке у фуснотама 24, 26, 29, 30.

²² Д. Стојановић, 786; Владан С. Станковић, *Облигационо право* (Живомир С. Ђорђевић, Владан С. Станковић), Научна књига, Београд 1987, 710.

²³ Вид. више Christian von Bar, *The Common European Law of Torts II*, Oxford University Press, Oxford New York 2000, 583 554.

²⁴ „Рок застарелости потраживања накнаде нематеријалне штете почиње тећи од дана када су поједини видови штете добили облик коначног стања“. Решење Врховног суда Србије, Рев. 260/05 од 16.2.2005. године. „Рок застарелости за накнаду штете за претрпљени страх почиње да тече од тренутка када је страх престао, независно од тога што је страх произвео трајне последице, као што је послератни стресни синдром, које улазе у домен умањења животне активности, где се рок застарелости за накнаду штете рачуна од тренутка када је умањење добило облик коначног стања, који се (тренутак, прим. М.К.) по правилу поклапа са завршетком лечења“. Пресуда Округног суда у Ваљеву, Гж. 1070/05 од 18.8.2005. године.

²⁵ Пресуда Врховног суда БиХ, Пж. 533/86 од 27.05.1987. године, *Билтен Врховног суда БиХ*, 3/87, одлука бр. 10.

У таквим случајевима објективни рок застарелости тече од настанка првих штетних последица штетникове радње и односи се на укупну нематеријалну штету за коју је по редовном току ствари у часу пресуђења било извесно да ће трајати у будућности.²⁶ Ако се, пак, није могло са извесношћу предвидети да ће као последица раније штетникове радње у будућности наступити још нека штета, онда рок застарелости за такву, непредвидљиву, будућу штету тече од њеног настанка, то јест тек када се она испољи.²⁷

Описани објективни рок застарелости потраживања накнаде штете примењује се само ако такозвани субјективни рок застарелости истог потраживања истиче након протекла објективног рока. У противном, потраживање накнаде штете застарева протеклом субјективног рока, који се у правима европских држава везује за сазнање оштећеника о штети и идентитету штетника.²⁸ Према схватању домаћих судова, субјективни рок застарелости права на накнаду штете не тече од штетног догађаја него од штетниковог сазнања за обим причињене штете²⁹ и за лице које му је штету

²⁶ „Нематеријална штета, која се у одређеном облику трајно или трајније испољава, представља једну штету, па суд одређује један износ накнаде узимајући у обзир трајање те штете до доношења пресуде и њено трајање у будућности. Накнаду за будућу нематеријалну штету суд може да досуди, у смислу чл. 203 ЗОО, и када се штетне последице у психи оштећеног нису испољиле, а извесно је да ће се испољити у будућности“. Закључак бр. 3 са саветовања Савезног суда, врховних судова република и аутономних покрајина и Врховног војног суда у Љубљани, од 15. и 16. октобра 1986. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 1/87, 55. Код потраживања накнаде штете услед трајног умањења животне активности, објективни рок застарелости почиње да тече у моменту повређивања. Тај рок почиње да тече тек након окончаног лечења, ако се здравље оштећеника непрекидно погоршавало током лечења које је имало за циљ да заустави погоршање. Тако: Пресуда Врховног суда БиХ, Рев. 172/84 од 14.12.1984. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 1/85, одлука бр. 7. Упор. фн. 24. Унитарни појам будуће штете прихватају немачко и аустријско право, у којима рок застарелости почиње да тече од испољавања прве штетне последице и важи за све будуће предвидљиве манифестације штете, с тим што се предвидљивост штете цени различито у ова два правна система. Насупрот томе, унитарни појам будуће штете у швајцарском праву подразумева да рок застарелости не тече док се не испољи и последња предвидљива штетна последица. R. Zimmerman, J. Kleinschmidt, 38 39, 44.

²⁷ Начелни став Заједничке седнице Савезног суда, врховних судова република и Врховног војног суда, 3/81.

²⁸ Субјективни рок застарелости се у правима европских држава прописује за све већи број потраживања, а почетак тог рока све чешће се везује за објективну сазнатљивост штете и идентитета штетника, а не за сазнање конкретног оштећеника о штети и идентитету штетника. R. Zimmermann, *Comparative Foundations of European Law of Set Off and Prescription*, 92 99.

²⁹ „Сваки вид нематеријалне штете застарева посебно, и то: застарелост потраживања накнаде нематеријалне штете за физичке болове почиње да тече од престанка болова; за страх од престанка страха; за душевне болове због умањења

причинило.³⁰ Под сазнањем за штету подразумева се сазнање за садашњу штету, као и сазнање за будућу штету која се може сагледати заједно са садашњом.³¹

4. О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ КОЈА ЈЕ ПРИЧИЊЕНА КРИВИЧНИМ ДЕЛОМ

Посебно правило важи када је штета проузрокована кривичним делом (чл. 377 ЗОО). У таквом случају, ако је за кривично гоњење предвиђен дужи рок застарелости од рокова прописаних општим правилом о застарелости права на накнаду штете, законодавац прописује да потраживање накнаде штете према одговорном лицу застарева када истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења. Прекид односно застој застаревања кривичног гоњења повлачи за собом прекид односно застој застаревања права на накнаду штете.³²

животне активности од завршетка лечења и сазнања за трајно умањење животне активности или погоршање здравственог стања као дана сазнања за нову тежу последицу“, Решење Врховног суда Србије, Рев. 1427/05 од 26.5.2005. године. „Ако се последице повреде не могу санирати, сазнање за штету се не везује за окончање лечења, већ за време када је оштећеном саопштено да је обољење изазвано повре дом постало трајно“, Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 757/01 од 31.1.2002. године, Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 1563/04 од 31.8.2005. године. Исто: „Када је код оштећеног од стране вештака медицинске струке утврђено трајно умањење опште животне активности од 20% као последица професионалног обољења, тада се рок застарелости потраживања рачуна од момента када је оштећеном саопштено да је обољење изазвано повредом постало трајно, а не од момента окончаног лечења“. Пресуда Окружног суда у Чачку, Гж. 1463/05 од 23.11.2005. године.

³⁰ Решење Врховног суда Србије, Прев. 82/00 од 27.9.2000. године. „Застаре лост захтева за накнаду штете тече од момента сазнања оштећеног за штету и штет ника, без обзира на то да ли се накнада захтева за већ насталу штету или за штету за коју је по редовном току ствари извесно да ће сукцесивно настајати у будућности, као и без обзира на то да ли се будућа штета захтева у облику новчане ренте или у једнократном износу. Време застарелости потраживања накнаде штете почиње тећи од када је оштећени дознао за штету и за лице које је штету учинило“. Начелни став Заједничке седнице Савезног суда, врховних судова република и Врховног војног суда, бр. 3/81.

³¹ Решење Окружног суда у Ваљеву, Гж. 259/05 од 17.2.2005. године. У том смислу и: „Захтев за накнаду будуће штете која се може сагледати заједно са већ испољеном штетом тече од испољавања првих штетних последица. Ако је будућа штета извесна по редовном току ствари, тада је очигледно реч о штети за коју је оштећени већ сазнао, па рок застарелости захтева да се она накнади почиње да тече у исто време као код захтева за накнаду штете која се већ испољила“. Начелни став Заједничке седнице Савезног суда, врховних судова република и Врховног војног суда, бр. 3/81.

³² Вид. Решење Вишег трговинског суда у Београду, Пж. 3622/02 од 10.10.2002. године. Ипак, правила кривичног права о прекиду односно застоју застарелости кривичног гоњења могу се применити само ако је то за оштећеника повољније од

Ако је време одређено за застарелост кривичног гоњења краће од времена у којем застарева право на накнаду штете, рок застарелости потраживања накнаде штете не може се због тога скраћивати.³³

Посебно правило из чл. 377, ст. 1 ЗОО односи се само на дужину рока застарелости потраживања накнаде штете. Њиме се установљава један продужени, из угла оштећеника привилеговани, рок застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом. То правило не дира у начин на који се иначе уређује питање када рок застарелости почиње да тече. И када је штета причињена кривичним делом, застаревање права на накнаду штете не може почети пре него што је штета настала, а рок застарелости почиње да тече према правилу из чл. 376 ЗОО.³⁴ Посебна правила о застаревању потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом примењују се и када је кривични поступак обустављен због застарелости кривичног гоњења.³⁵

ЗОО прописује да потраживање накнаде штете настале повредом уговорне обавезе застарева за време одређено за застарелост те обавезе (чл. 376, ст. 1). Међутим, када је штета проузрокована повредом уговорне обавезе, али радњом која има обележја кривичног дела, потраживање накнаде штете застарева у продуженом року из чл. 377, ст. 1.³⁶

Централно питање које се у пракси домаћих судова отвара на овом терену, тиче се важења привилегованог рока из чл. 377, ст. 1 ЗОО. Наиме, судови још увек нису усагласили став о томе да

општих правила ЗОО о прекиду односно застоју застарелости потраживања. Тако Ј. Студин, 1141. Студиново схватање у складу је са интенцијом законодавца да побољша правну позицију оштећеника коме је штета проузрокована кривичним делом.

³³ Пресуда Врховног суда Црне Горе, Гж. 112/56, нав. према Д. Стојановић, 787.

³⁴ Фрањо Станковић, *Застара потраживања*, Информатор, Загреб 1969, 82, нав. према Ј. Студин, 1141-1142.

³⁵ „Неосновани су наводи да су нижестепени судови погрешили што су за старелост потраживања накнаде штете оценили са становишта члана 377 ЗОО. Пре ма одредбама тог члана, када је штета проузрокована кривичним делом, а за кривично гоњење постоји дужи рок застарелости, захтев за накнаду штете застарева када истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења. Ова правила важе и када је кривични поступак обустављен због застарелости кривичног гоњења. Застарелост кривичног гоњења не значи непостојање кривичног дела. У том случају парнични суд може да процени да ли у одређеној радњи има обележја кривичног дела, али не ради утврђивања кривичне одговорности (то се може само у кривичном поступку), већ да би применио посебна правила о застарелости захтева за накнаду штете из члана 377 ЗОО“. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2331/96 од 3.7.1996. године, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 4/96, 27.

³⁶ Тако: Одлука Врховног суда БиХ, Пж. 404/85 од 30.5.1986. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 4/86, 14.

ли продужени рок застарелости потраживања накнаде штете која је причињена кривичним делом важи само када је захтев за накнаду штете управљен према штетнику или и онда када је тај захтев управљен према лицу које за штетника одговара.

Ово питање било је спорно још за важења Закона о застарелости потраживања (ЗЗП).³⁷ Правило из чл. 20 ЗЗП разликовало се од данас важећег правила из чл. 377 ЗОО по томе што у старијој одредби није било три речи: „према одговорном лицу“.³⁸ На проширеној општој седници одржаној 19. октобра 1970. године Врховни суд Југославије заузео је начелно мишљење да рок из чл. 20 ЗЗП не тече само према штетнику као учиниоцу кривичног дела, него и према сваком лицу које одговара за штету коју је такав штетник проузроковао. Међутим, и након тога било је судова који су сматрали да се привилеговани рок застарелости односи само на потраживање накнаде штете од учиниоца кривичног дела.³⁹

Одредба чл. 377, ст. 1 требало је да реши ову дилему. Она садржи изричито одређење да је реч о року застарелости права на накнаду штете према одговорном лицу. Ипак, судови су наставили да лутају. Тако је Врховни суд Србије 2006. године сматрао да „рокови застарелости потраживања накнаде штете из члана 377 ЗОО теку само према учиниоцу кривичног дела којим је штета проузрокована, а не према држави односно правном лицу које за штету одговара уместо њега по одредбама члана 172 ЗОО“.⁴⁰ Исти суд је само годину дана раније нашао да „према чл. 377, ст. 1 ЗОО, када је штета проузрокована кривичним делом, а за кривично гоњење је предвиђен дужи рок застарелости, потраживање накнаде штете према одговорном лицу застарева када истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења. Под одговорним лицем не подразумева се само учинилац кривичног дела, већ и лице које одговара за штету која је учињена кривичним делом, иако оно није учинилац тог дела“.⁴¹

³⁷ Ј. Студин, 1141.

³⁸ „Кад је штета проузрокована кривичним делом, а за кривично гоњење је предвиђен дужи рок застарелости, захтев за накнаду штете застарева кад истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења“, чл. 20, ст. 1 ЗЗП.

³⁹ Вид. фн. 4.

⁴⁰ Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1354/06 од 6.9.2006. године. Исто ста новиште, не нужно из истих разлога, домаћи судови заузели су у следећим одлукама: Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10.2.2004. године, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 3/05, 3/08 и 4/08, Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1453/06 од 21.12.2006. године, *Билтен Округног суда у Београду*, бр. 75/07, Пресуда Другог општинског суда у Београду П 6342/02 од 1.12.2003. године и Решење Округног суда у Београду Гж. 3589/04 од 22.7.2004. године (из архиве аутора).

⁴¹ Решење Врховног суда Србије, Рев. 1335/05 и Стзз. 58/05 од 30.11.2005. године. Исто становиште, не нужно из истих разлога, домаћи судови заузели су у

Судове растерећује негативан одговор на питање да ли се продужени рок застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом примењује према лицу које одговара по правилима о одговорности за другога. Такав одговор даје им могућност да се не упусте у меритум. Без обзира на сопствено схватање о томе да ли привилеговани рок тече само према учиниоцу кривичног дела или према сваком одговорном лицу, судови понекад истичу да се тај рок може односити само на лице које за штету одговара по основу кривице. Другим речима, поједини судови тврде да се продужени рок застарелости не може применити на одговорно лице у случајевима када је одговорност за другога заснована по објективном принципу. Тада привилеговани рок важи једино према штетнику, у случају да он одговара за скривљене последице властитог чина.⁴²

Изложено питање о домаћају правила о продуженом року застарелости има смисла само у контексту одговорности за другога. Ту се појмови штетника и одговорног лица раздвајају, па се као штетник квалификује онај ко је својом радњом довео до штете, а као одговорно лице онај ко за штетника одговара. Треба нагласити да категорија одговорности за другога није формирана према правном основу. Она може да буде објективна, субјективна или заснована на правичности. Када је субјективна, одговорност за другога може да буде заснована на претпостављеној или на доказаној кривици.⁴³

следећим одлукама: Решење Врховног суда Србије, Рев. 1505/98 од 28.4.1999. године, Решење Врховног суда Србије, Рев. 4138/99 од 13.1.2000. године, Пресуда Општинског суда у Нишу, П. 4369/06 од 3.7.2007. године и Пресуда Окружног суда у Нишу, Гж. 4021/07 од 8.11.2007. године, *Билтен Окружног суда у Нишу* 27/08, Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. 12. 1999. године, *Билтен Судске праксе Врховног суда Србије* 4/08, Правно схватање парничног одељења Окружног суда у Нишу од 14.6.2005. године, *Билтен Судске праксе Окружног суда у Нишу* 23/06. Исто: Одлука Врховног суда Хрватске, Рев 981/87 од 29.10.1987. године. Вид. такође: „Потраживање накнаде штете проузроковане кривичним делом радника застарјева у року предвиђеном за кривично гоњење и према организацији удруженог рада и њеном осигуравачу“, Одлука Врховног суда БиХ, Пж. 186/88 од 30.3.1989. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 3/89, 10. „Захтев установе социјалног осигурања из СР Њемачке према домаћој осигуратељној организацији за накнаду износа исплаћених њезину осигуранику, кад је штета узрокована казним делом, застарева у застарном року из чл. 377 ЗОО“. Одлука Врховног суда Хрватске, Рев. 1652/87 од 2.2.1988. године.

⁴² Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 844/09 од 24. 6. 2009. године, Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1665/07 од 28. 11.2007. године, Правно схватање парничног одељења Окружног суда у Нишу од 14.6.2005. године, *Билтен Судске праксе Окружног суда у Нишу* 23/06.

⁴³ Разноликост основа на којима може да буде заснована одговорност за другога види се из следећег. (1) Одговорност послодавца за запосленог је објективна по правној природи. За њено заснивање не захтева се кривица самог послодавца. Кривица запосленог представља један од услова, али није основ одговорности послодавца, будући да основ субјективне одговорности било којег лица може да буде само

Поједине ситуације наликују одговорности за другога, али то нису. Њих је потребно посебно разјаснити. (1) На првом месту, када је имаоцу опасне ствари ствар одузета на противправан начин, а ималац је одговоран за то што је дошло до противправног одузимања, ималац и лице које му је ствар одузело одговарају према општим правилима о одговорности више лица за штету. Онај ко је ствар противправно одузео имаоцу сада се квалификује као лице које самостално располаже опасном ствари и одговара за штету од те ствари по објективном принципу. Ималац који је одговоран за то што је до противправног одузимања дошло не одговара за другога, него за властито пропуштање да опасну ствар на адекватан начин обезбеди, па се привилеговани рок према њему примењује једино ако се то пропуштање квалификује као кривично дело. (2) Ималац опасне ствари одговара поред лица (а не за лице) коме је поверио ствар да се њоме служи, односно поред лица које је иначе дужно да надгледа ствар (а није код имаоца на раду), ако је штета произашла из неке скривене мане или скривеног својства ствари на које му ималац није скренуо пажњу. Ималац одговара за властито пропуштање да другоме скрене пажњу на скривену ману или својство опасне ства-

његова властита кривица, а не кривица другога. Тако Louise Bach, „Réflexions sur le problème du fondement de la responsabilité civile en droit français“, *Revue trimestrielle de droit civil* 1/1977, 27. (2) Одговорност за малолетника може по правној природи да буде (а) објективна (одговорност родитеља за штету коју проузрокује дете старо до седам година док је под родитељским надзором), (б) субјективна и то заснована на претпостављеној кривици одговорног лица (одговорност установе којој је мало летник поверен на чување), (в) субјективна и то заснована на доказаној кривици одговорног лица (*culpa in instruendo* из чл. 168, ст. 1 ЗОО), и (г) одговорност по основу правичности (одговорност родитеља из чл. 169, ст. 2 ЗОО). (3) Одговорност за душевну болесне и заостале у умном развоју заснована је на претпостављеној кривици одговорног лица. (4) Код одговорности правног лица за штету коју проузрокује његов орган може се поставити питање да ли је уопште реч о одговорности за другога, будући да правно лице не може да делује на други начин него преко својих органа. Орган је саставни део правног лица, а правно лице нема других својих вољних радњи до радњи органа. Тако Владимир Водинелић, „Правна лица“, *Увод у грађанско право* (Обрен Станковић, Владимир Водинелић), Номос, Београд 1996, 88. За заснивање одговорности правног лица за штету коју причини његов орган, ЗОО не захтева кривицу било правног лица, било физичког лица у правном лицу. Ипак, судови постављају незаконитост, односно неправилност поступања државног органа као један од услова за заснивање одговорности правног лица. У том смислу, вид. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3927/01, *Судска пракса* 5/2003, Пресуда Округног суда у Ваљевоу, Гж 551/01, *Избор судске праксе* 3/2002, Пресуда Округног суда у Зрењанину, Гж 1518/95, *Судска пракса* 5/1997, Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 5266/00, *Избор судске праксе* 3/2002. Према посебном правилу, за штету коју државни службеник на раду или у вези с радом проузрокује трећем лицу незаконитим или неправилним радом одговара Република Србија. Ту је реч о објективној одговорности државе, будући да се држава не може ослободити одговорности доказујући одсуство властите кривице. Чл. 124 Закона о државним службеницима, *Службени гласник РС*, бр. 79/05, 64/07, 116/08 и 104/09.

ри, па се привилеговани рок према њему примењује једино ако се то пропуштање квалификује као какво кривично дело. (3) На крају, ималац опасне ствари који ствар повери лицу које није оспособљено или овлашћено да њоме рукује, одговара за штету која потекне од те ствари. Ималац ни овде не одговара за другога, него као да је опасну ствар сам употребио. Његова одговорност је објективна по правној природи. Исто важи ако је опасну ствар употребило лице које је запослено код имаоца и које се, као такво, не квалификује као треће лице (чл. 170, ст. 3 и чл. 177, ст. 5 ЗОО).

Ако се прихвати да продужени рок застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом тече како према самом штетнику, тако према лицу које за њега одговара (а о разлозима за прихватање тог става биће речи доцније), онда на примену тог рока не би требало да утиче основ одговорности за другога.⁴⁴ Погрешно је схватање да привилеговани рок застарелости важи само када одговорно лице за штету одговара по основу кривице. Штавише, ни основ одговорности самог штетника не би требало да утиче на важење привилегованог рока, било да штетник одговара за себе, било да неко други одговара за штетника.⁴⁵

Два услова се кумулативно захтевају за примену привилегованог рока застарелости. Први услов је да је штета проузрокована кривичним делом, а други да је рок застарелости кривичног гоњења за то дело дужи од рока застарелости потраживања накнаде штете. Штетник може бити објективно одговоран за штету коју је проузроковао кривичним делом. На пример, кривица имаоца опасне ствари правно је ирелевантна приликом утврђивања његове грађанскоправне одговорности за штету од опасне ствари, иако се можда употреба опасне ствари којом је штета причињена истовремено квалификује као кривично дело. И у том случају треба да важи привилеговани рок застарелости потраживања накнаде штете. Поред тога, одговорно лице може бити објективно одговорно за штету коју штет-

⁴⁴ Исто важи за осигуравача: „Када је штету проузроковао тужеников осигураник кривичним делом, рок застарелости захтева за накнаду штете је онај који је прописан за застарелост кривичног гоњења за то кривично дело. Тај рок важи како за возача возила, тако за осигуравајућу организацију“. Пресуда Општинског суда у Нишу, П. 4369/06 од 3.7.2007. године и Пресуда Округног суда у Нишу, Гж. 4021/07 од 8.11.2007. године, *Билтен Округног суда у Нишу* 27/08. Вид. такође: „Право осигуравача на регрес исплаћене накнаде штете осигуранику застарева према одговорном лицу у истом року као право оштећеног лица за накнаду штете од штетника“. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 5138/02 од 18.2.2004. године.

⁴⁵ Неки судови сматрали су супротно: „Застарни рок из чл. 377 ЗОО тече само у односу на штетника који за штету одговара по основу кривице, а у случају одговорности за другог застарни рок може се рачунати само према општем пропису из чл. 376 ЗОО“. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 1990/09 од 17.9.2009. године.

ник проузрокује кривичним делом. У тој конструкцији, могуће је да постоји и одговорност самог штетника. Примера ради, послодавац одговара за штету коју запослени проузрокује трећем лицу на раду или у вези са радом. Одговорност послодавца је објективна, будући да је постојање кривице самог послодавца правно ирелевантно. Одговорност штетника може се засновати на доказаној намери. Према обојици важи привилеговани рок застарелости потраживања накнаде штете. При том, није од значаја ни то што одговорно лице у неким случајевима не може бити субјект кривичног дела.

4.1. Разлози за примену привилегованог рока застарелости потраживања накнаде штете према сваком одговорном лицу

Продужени рок застарелости из чл. 377 ЗОО треба да важи према сваком одговорном лицу, (1) независно од основа његове одговорности за штету (а то могу да буду кривица, створени или одржавани ризик или правичност), (2) без обзира на то да ли одговорно лице одговара за себе или за другога, (3) увек када је штета причињена кривичним делом. Интензитет друштвене опасности изазване кривичним делом није од значаја за примену продуженог рока застарелости. Бројни разлози говоре у прилог примени овога рока према свим лицима која одговарају за штету проузроковану кривичним делом. Ту долазе језички, историјски, телеолошки, разлози економичности и други.

4.1.1. Језичко и историјско тумачење

Важење одредбе о привилегованом року застарелости било је спорно за време важења ЗЗП. Врховни суд Југославије је 19. октобра 1970. године на проширеној општој седници заузео став да се рок застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом продужава према сваком за ту штету одговорном лицу. Законодавац је 1978. године прихватио став Врховног суда Југославије и разјаснио спорно законско правило речима „према одговорном лицу“. У важећем законском правилу не помињу се ни штетник, ни учинилац кривичног дела, него управо одговорно лице, што сведочи о намери законодавца да прихвати поменуто схватање Врховног суда Југославије.

Подсетимо се још једном слова важећег закона. Према одредби чл. 377, ст. 1 ЗОО, када је штета проузрокована кривичним делом, а за кривично гоњење је предвиђен дужи рок застарелости, потраживање накнаде штете према одговорном лицу застарева кад истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења. Законодавац користи речи „према одговорном лицу“ да ближе одреди потраживање које

застарева у продуженом року. Управо по тим речима наведено правила 300 разликује се од правила из чл. 20 некадашњег ЗЗП.

Када је имао прилику да разјасни ситуацију која је судове доводила у недоумицу у погледу важења продуженог рока застарелости, законодавац је прецизирао да је реч о застарелости права на накнаду штете према одговорном лицу. Као одговорно лице из чл. 377, ст. 1 ЗОО могу да се квалификују (1) сам штетник који одговара за последице властитог чина, ако тај чин уједно представља кривично дело, (2) неко друго лице које одговара за таквог штетника по правилима о одговорности за другога, (3) ималац опасне ствари или лице које обавља опасну делатност, ако се употреба опасне ствари (укључујући остављање опасне ствари у одређеном положају) или вршење опасне делатности у конкретном случају квалификују као кривично дело.⁴⁶

Комисија за израду грађанског законика⁴⁷ понудила је на јавну расправу три предлога о томе како би правило о привилегованом року застарелости требало да гласи у будућој српској грађанској кодификацији.⁴⁸ Према првом предлогу, правило би требало да остане исто. Други предлог подразумева брисање речи „према одговорном лицу,“ то јест повратак на спорну одредбу чл. 20 ЗЗП. Према трећем предлогу, речи „према одговорном лицу“ треба заменити речима „према штетнику“ и тако учинити неспорним да се рок застарелости продужава само према лицу које је проузроковало штету кривичним делом, а не према ономе ко за то лице одговара. Из ових предлога произлази да сама Комисија прихвата да употреба речи одговорно лице проширује смисао спорне одредбе, односно да језичко тумачење законске одредбе какву имамо данас налаже да се привилеговани рок застарелости примени не само на штетника, него на један проширени круг лица.

4.1.2. Циљно тумачење

Основни циљ односно сврха одговорности за причињену штету састоји се у постављању оштећеника у имовинскоправну позицију

⁴⁶ Ту долазе у обзир и (1) ималац опасне ствари који је одговоран за то што му је ствар противправно одузета, ако се његово пропуштање да ствар обезбеди квалификује као кривично дело, као и (2) ималац опасне ствари који је пропустио да скрене пажњу на скривено својство или ману ствари лицу коме је поверио ствар да се њоме служи, или лицу које је иначе дужно да надгледа ствар, ако се то пропуштање квалификује као кривично дело.

⁴⁷ Ова комисија формирана је 2006. године одлуком Владе Републике Србије, вид. Одлука о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и изrade Грађанског законика, *Службени гласник РС*, бр. 104/06, 110/06 и 85/09.

⁴⁸ Комисија за израду Грађанског законика, *Преднацрт. Грађански законик Републике Србије. Друга књига. Облигациони односи*, Влада Републике Србије, Београд 2009, 143.

у којој би се налазио да му штета није причињена, односно у томе да се оштећенику пружи материјална добра која ће му омогућити да, прибављањем каквог задовољства по сопственом избору, лакше поднесе морални губитак који му је коначно нанет и који се не може поправити.⁴⁹ Ово су интереси оштећеника без обзира на то ко има да поднесе коначне имовинскоправне ефекте штетног догађаја. Установом одговорности правни поредак штити одређене приватне интересе оштећеника, што посредно задовољава и неке шире, друштвене интересе као што су учвршћивање друштвеног реда и превенција антисоцијалног понашања.⁵⁰ Описани интереси не мењају се у зависности од тога на кога пада обавеза накнаде штете. На њихов значај не утиче то што накнаду исплаћује неко други (одговорно лице у конструкцији одговорности за другога, осигуравач), а не сам штетник. Другим речима, привилегованим роком застарелости пружа се јача заштита оштећенику којем је штета проузрокована кривичним делом. Оштећеник би требало да има право на такву заштиту без обзира на то ко је, у крајњем исходу, дужан да му накнади штету – штетник, лице које одговара за штетника или осигуравач.

Поред циља односно друштвене сврхе установе одговорности за штету, у обзир треба узети циљ односно друштвену сврху установе застарелости,⁵¹ као и разлоге из којих законодавац продужава рок застарелости права на накнаду штете када је она проузрокована кривичним делом.

Пасивност повериоца у дужем периоду, под условом да је за то време поверилац могао да се користи својим правом па је изабрао да то не чини, указује на његову равнодушност у погледу остваривања властитог субјективног права. Ако у једном дужем року по доспелости поверилац не захтева од дужника да испуни своју обавезу, онда постоје основани разлози да дужник и остали учесници у правном промету разумно претпоставе да поверилац више није заинтересован да своје право врши, односно да догађај из којег је то право настало за повериоца представља окончану ствар. Установа застарелости штити интересе оних који разумно претпоставе да је поверилац, који се дуже време немарно односи према сопственом праву, изгубио интерес за то право. Поред тога, у општем је интересу да се спорне ситуације што брже разреше, односно да стање неизвесности у погледу основаности неког захтева не траје дуже него што је неопходно. Установа застарелости даје ефикасно средство дужнику да након

⁴⁹ Више о сврси установе одговорности за причињену штету, а посебно одговорности која се заснива на кривници, вид. Марија Караникић Мирић, *Кривица као основ деликтне одговорности у грађанском праву* (предговор М. Орлић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2009, 301 и даље.

⁵⁰ André Tunc, *La responsabilité civile*, Economica, Paris 1999², 133.

⁵¹ Вид. фн. 6.

одређеног времена одбије захтев повериоца, па макар тај захтев био утемељен. На тај начин правни поредак подстиче повериоца да се стара о својим правима. Да тога нема, спорови о субјективним правима могли би се вући у недоглед, што је скупо и угрожава правну сигурност.

Законодавац продужава рок застарелости потраживања накнаде штете у случају да је штета проузрокована кривичним делом. Разлози за то су бројни. Они стоје, без обзира на то да ли је захтев за накнаду штете управљен према штетнику или према ономе ко за штету одговара по правилима о одговорности за другога.

(1) Законодавац је омогућио да се у кривичном поступку истакне захтев за накнаду штете проузроковане кривичним делом, што оштећеници по правилу чине. Разлози економичности говоре томе у прилог. То што потраживање накнаде штете проузроковане кривичним делом застарева у року у коме застарева кривично гоњење, у складу је са идејом законодавца да суд пред којим се води кривични поступак одлучи и о имовинскоправном који је настао услед извршења кривичног дела.

(2) Када је штета причињена кривичним делом, оштећеник може имати неке посебне, личне разлоге да не покреће парницу у кратком року од три године од сазнања за штету и штетника. Могуће је да оштећеник пропушта да врши своје право не зато што је према њему индиферентан, него зато што се устручава, прибојава да захтева накнаду од онога ко му је штету нанео кривичним делом или од лица које за таквог штетника одговара. Оштећенику је лакше да захтев за накнаду штете истакне када се против штетника већ води кривични поступак.

(3) Продужење рока застарелости има, у одређеном смислу, казни карактер. Оно указује на посебан однос правног поретка према лицу које кривичним делом другоме нанесе штету. Исти, посебан, однос завређује онај ко за таквог штетника одговара. Поједини судови одбијали су да примене продужени рок застарелости у случају да одговорно лице одговара по објективном принципу, односно без обзира на властиту кривицу. То схватање судова је интуитивно, али супротно циљу односно друштвеној сврси продуженог рока застарелости. Наиме, ако је законодавац сматрао да постоје разлози да једно лице без властите кривице одговара за штету коју проузрокује неко други, онда нема места за накнадну болећивост судова у погледу рока у коме је потраживање према том лицу утуживо. Ако одсуство кривице одговорног лица не утиче на постојање његове одговорности, онда не би требало да утиче ни на време у којем застарева потраживање оштећеника према њему. Другим речима, право на накнаду штете према одговорном лицу треба да застарева у истом року

као право према штетнику, тим пре што се за заснивање одговорности одговорног лица не захтева његова властита кривица.

4.1.3. Разлози економичности

Ако је одређени имовинскоправни захтев настао услед извршења кривичног дела, а ту долазе захтеви за накнаду штете, повраћај ствари или поништење каквог правног посла, онда лице које је овлашћено да имовинскоправни захтев остварује у парници, може исти захтев да истакне у кривичном поступку, најкасније до завршетка главног претреса пред првостепеним судом и то под условом да се на тај начин не одуговлачи кривични поступак.⁵² Протеком одређеног времена од извршења кривичног дела наступа немогућност да се против одређеног лица покрене или води кривични поступак. ЗОО продужава време у којем иначе застарева потраживање накнаде штете до застарелости кривичног гоњења. Ако не застарева кривично гоњење за дело којим је причињена штета,⁵³ онда не застарева ни потраживање накнаде тако проузроковане штете. Оштећениково право треба да остане утуживо све док је могуће покренути кривични поступак, између осталог и зато што је економичније водити један поступак него два. У противном, оштећеник који не жели да ризикује да му због дужине трајања кривичног поступка застари потраживање накнаде штете, не може мирно да чека одлуку кривичног суда о имовинскоправном захтеву, него мора да се упусти у парницу.

4.1.4. Остали разлози

Нема места за бојазан да се ширим тумачењем одредбе чл. 377, ст. 1 ЗОО претерано шири круг потенцијално одговорних лица. Од тумачења те одредбе не зависи одговор на питање ко може да одговара, већ само за које време застарева право на накнаду штете према лицима која су свакако одговорна.

⁵² Вид. чл. 232 243 Законика о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 46/06, 49/07, 122/08, 72/09 и 76/10. Вид. такође: „Ако је у кривичном поступку донета одбијајућа пресуда, као и ако је донета ослобађајућа пресуда, а оштећени упућен да свој имовинскоправни захтев остварује у парници, сматра се да је истицањем одштетног захтева у кривичном поступку прекинут рок застарелости потраживања накнаде штете, под условом да се тужба редовном суду поднесе у року од три месеца од правноснажности одлуке кривичног суда“. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. бр. 1623/04 од 3.6.2004. године.

⁵³ Кривично гоњење и извршење казне не застаревају за геноцид, злочин против човечности, ратни злочин против цивилног становништва, ратни злочин против рањеника и болесника, ратни злочин против ратних заробљеника, као ни за кривична дела за која по ратификованим међународним уговорима застарелост не може да наступи. Вид. чл. 180 Кривичног законика, *Службени гласник РС* бр. 85/05, 72/09 и 111/09.

Није спорно, дакле, да оштећеник потражује накнаду штете од лица које је за штету одговорно. Код одговорности за другога то ће, по дефиницији, бити неко други а не сам штетник. Онај ко тврди да потраживање оштећеника према одговорном лицу треба да застари пре потраживања према штетнику, треба да наведе разлоге на којима се та тврдња заснива. Аргумент који су до сада у том смислу наводили поједини домаћи судови више је него слаб. Судови су тврдили да је одговорност послодавца односно правног лица (укључујући државу) за штету коју причини њихов запослени односно орган, објективна по својој правној природи, те да се због тога не може узети да за њих важи продужени рок застарелости.⁵⁴

То схватање наших судова није засновано на ваљаним разлозима. Прво, за примену чл. 377, ст. 1 не захтева се кривична одговорност, па ни кривична способност, одговорног лица, него самог штетника. Друго, продужени рок важи и према оном штетнику који одговара објективно за штету коју је проузроковао кривичним делом. Ако за примену продуженог рока није потребно да грађанскоправна одговорност самог штетника за штету причињену кривичним делом буде заснована на кривици, онда је још мањег битно да грађанскоправна одговорност лица које за штетника одговара буде субјективна по правној природи. Поред свега наведеног, продужење рока застарелости има одређене ретрибутивне елементе који треба да делују не само према штетнику него и према лицу које за штетника одговара, управо из разлога из којих оно уопште одговара за штету коју је проузроковао неко други.⁵⁵

На крају, прописујући продужени рок застарелости за случај када је штета причињена кривичним делом, законодавац је манифестовао намеру да различито третира различите штетнике, односно да строже постави одговорност штетника који је штету проузроковао кривичним делом. Исто важи за лица која за такве штетнике одговарају. Интенција законодавца била је да у различитим роковима застаревају потраживање према лицу које одговара за другога и потраживање према лицу које одговара за другога који је штету причинио кривичним делом. Законодавац с разлогом строже третира овог потоњег. Нема основа да судови у то сумњају и да мењају значење речима које је законодавац изричито употребио.

---

⁵⁴ Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10.2.2004. године, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 3/05, 3/08 и 4/08, Правно схватање парничног одељења Окружног суда у Нишу од 14.6.2005. године, *Билтен судске праксе Окружног суда у Нишу* 23/06.

⁵⁵ Исто се може рећи за установу из чл. 189, ст. 5 ЗОО, тј. могућност да суд одреди висину накнаде према вредности коју је за оштећеника имала ствар униште на или оштећена кривичним делом учињеним са умишљајем.

5. ПОСТОЈАЊЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА КАО ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ

У пракси домаћих судова спорно је може ли се продужени рок застарелости потраживања накнаде штете применити у случају да постојање кривичног дела којим је проузрокована штета није утврђено правноснажном кривичном пресудом, односно може ли парнични суд, за потребе утврђивања испуњености услова за примену продуженог рока застарелости потраживања накнаде штете, да решава о постојању кривичног дела као претходном питању.

Ова дилема постојала је још за време важења поменутог ЗЗП. Тако је Врховни суд Србије 1964. године сматрао да се рок застарелости из чл. 20 ЗЗП може применити само ако је постојање кривичног дела утврђено у кривичном поступку. Изузетно се у парничном поступку може утврђивати постојање кривичног дела из којег је настала штета ако је кривични поступак обустављен, или се није могао покренути због тога што је окривљени умро или душевно оболео, или је дошло до амнестије или помиловања, или ако постоје друге околности које искључују кривичну одговорност или кривично гоњење окривљеног.⁵⁶

И Врховни суд Србије сматрао је да право на накнаду штете застарева у продуженом року само ако је постојање кривичног дела утврђено у кривичном поступку, а изузетно у парничном поступку, ако је окривљени умро или душевно оболео или ако постоје друге околности које искључују кривично гоњење и одговорност окривљеног.⁵⁷

У једној одлуци ваљевског Округног суда стоји да се питање да ли постоји кривично дело, што представља услов за примену привилегованог рока застарелости потраживања накнаде штете, може решавати у парничном поступку само ако су постојале процесне сметње да се кривични поступак покрене или оконча. Ако је до обустављања кривичног поступка дошло због тога што је овлашћени тужилац одустао од кривичног гоњења због промене кривичног закона и примене правила да се у кривичном поступку увек примењује закон блажи по окривљеног, парнични суд не може да испитује као претходно питање да ли је штета проузрокована радњом која у себи

⁵⁶ Одлука Врховног суда Србије, Гж. 1406/64, нав. према Ј. Студин, 1142.

⁵⁷ Одлука Врховног суда Србије, Гж. 600/82, Томислав Крсмановић, *Актуелна судска пракса из грађанско материјалног права*, Пословни биро, Београд 2003, 379. Вид. такође: „У случају када је кривично дело којим је проузрокована штета декри минисано прије окончања кривичног поступка, застара потраживања просуђује се према одредбама чл. 376 ЗОО“. Одлука Врховног суда БиХ, Рев 648/87 од 21.9.1988. године, *Билтен Врховног суда БиХ* 1/89, 41.

садржи елементе кривичног дела, већ мора да примени општа правила о застарелости потраживања накнаде штете из чл. 376 ЗОО.⁵⁸

У скорашњим одлукама по уставним жалбама Уставни суд Србије сматрао је да се продужени рок застарелости може применити само у случају да је правноснажном пресудом кривичног суда утврђено постојање кривичног дела којим је уједно причињена штета. У случају да кривични поступак није покренут, могу се применити једино општа правила о застарелости потраживања накнаде штете из чл. 376 ЗОО.⁵⁹

Дакле, према изложеним схватањима, за примену привилегованог рока застарелости потраживања накнаде штете неопходно је да се правноснажном пресудом донетом у кривичном поступку утврди да је учињено кривично дело, а парнични суд може да утврђује постојање кривичног дела једино ако постоје сметње за покретање односно вођење кривичног поступка. Као аргумент ту се наводи уставом гарантована претпоставка невиности, односно да се свако сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда.⁶⁰ У одсуству осуђујуће кривичне пресуде, судови су склони да закључе да парнични суд једино може да примени опште рокове застарелости потраживања накнаде штете из чл. 376 ЗОО. Поред тога, за судове није спорно да је парнични суд везан правноснажном ослобађајућом пресудом кривичног суда. Ако таква пресуда постоји, не може се применити продужени рок застарелости из чл. 377 ЗОО, већ потраживање накнаде штете застарева по правилима из чл. 376 ЗОО.⁶¹

5.1. Услови под којима парнични суд утврђује постојање кривичног дела као претходно питање

Услови за примену привилегованог рока застарелости права на накнаду штете су следећи: (1) штета мора да буде проузрокована кривичним делом, и (2) рок застарелости гоњења за то кривично дело мора да буде дужи од општих рокова застарелости потраживања накнаде штете из чл. 376 ЗОО. У погледу важења привилегованог

⁵⁸ Решење Округног суда у Ваљевоу, Гж. 1299/04 од 27.9.2004. године.

⁵⁹ Уж 583/08, Уж 345/08. Вид. фн. 5.

⁶⁰ У позитивном праву Републике Србије то је чл. 34, ст. 3 Устава. Вид. такође: Одлука Врховног суда Хрватске, Рев. 1835/83 од 29.2.1984. године, Одлука Врховног суда БиХ, Гж. 903/72 од 2.11.1972. године, Одлука Врховног суда БиХ, Пж. 245/82 од 16.11.1982. године, Одлука Вишег привредног суда Србије, Пж. 2829/79 од 12.12.1979. године. Ове четири одлуке наведене су према: Б. Познић (2009), 58. Више о томе вид. у одељку 5.2. овога рада.

⁶¹ Пресуде Врховног суда Србије, Рев. 303/01 од 30.5.2001. године и Рев. 3050/08 од 6.11.2008. године.

рока застарелости из чл. 377, ст. 1 ЗОО, постојање кривичног дела за парнични суд представља претходно (прејудицијално, инцидентно) питање. Реч је о питању постоји ли један правни однос који није предмет спора, али од кога зависи мериторна одлука парничног суда.⁶² Оно логички претходи решењу меритума, односно одлуци о основаности тужбеног захтева.⁶³ Реч је о питању које је само подобно да буде главно питање у неком другом поступку.⁶⁴

Парнични суд везан је пресудом кривичног суда којом је о ствари која за парнични суд представља претходно питање одлучено као о главној ствари. Другим речима, када постоји правноснажна осуђујућа или ослобађајућа пресуда кривичног суда, она производи дејство материјалне правноснажности, па парнични суд не може самостално да утврђује постојање кривичног дела, него је везан таквом пресудом кривичног суда. Правноснажна осуђујућа пресуда кривичног суда обавезује парнични суд да примени привилеговани рок застарелости права на накнаду штете проузроковане кривичним делом (чл. 377, ст. 1 ЗОО). Правноснажна ослобађајућа пресуда кривичног суда обавезује парнични суд да примени опште рокове застарелости потраживања накнаде штете (чл. 376, ст. 1 и 2 ЗОО).

Када о претходном питању није правноснажно одлучено, односно када не постоје ни осуђујућа нити ослобађајућа одлука кривичног суда, парнични суд може самостално да одлучи о претходном питању, или да прекине поступак и сачека исход кривичног поступка који је у току.⁶⁵ Овлашћење да одлучи о постојању кривичног дела дато је парничном суду из разлога економичности, како би се избегло дуго чекање на правноснажну одлуку кривичног суда о основаности оптужбе.

Дакле, парнични суд може да одлучује о постојању кривичног дела као претходном питању само ако не постоји правноснажна

⁶² Б. Познић (2009), 58. Вид. такође Боровоје Познић, „Утицај кривичне пре суде на парницу“, *Анали Правног факултета у Београду* 1 3/1991, 249 263.

⁶³ Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник, Београд 2008, 417. О мешовитом систему решавања претходног питања који је прихваћен у српском праву, вид. такође код А. Јакшића, 418 420.

⁶⁴ Боровоје Познић, „Претходно питање“, *Грађанско процесно право* (Боривоје Познић, Весна Ракић Водинелић), Савремена администрација, Београд 1999, 218.

⁶⁵ Б. Познић (2009), 58. Вид. чл. 12 Закона о парничном поступку. На који ће од ова два начина парнични суд да поступи, ствар је оцене целисходности. Б. Познић (1999), 209. Исто А. Јакшић, 419. Према чл. 253, ст. 1 Законика о кривичном поступку, сви државни органи, органи територијалне аутономије и локалне самоуправе, јавна предузећа и установе дужни су да пријаве кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештени или за њих сазнају на други начин.

пресуда којом се кривични суд изјаснио о основаности оптужбе.⁶⁶ То може да буде случај (1) када кривични поступак није ни покренут, или (2) када је кривични поступак покренут, али још увек није окончан, или (3) када је кривични поступак вођен и окончан одбијајућом пресудом.⁶⁷ Ако кривични суд накнадно правноснажно реши о основаности оптужбе, странка може, у року од тридесет дана од дана када јој је достављена кривична пресуда, да поднесе предлог за понављање правноснажно окончаног парничног поступка.⁶⁸ Ако је кривични поступак правноснажно окончан одбијајућом пресудом, парнични суд не може да прекине поступак, већ само да одлучи о постојању кривичног дела као о претходном питању.⁶⁹ Изузетак у том смислу постоји када кривични суд изрекне одбијајућу пресуду због тога што је оптужени за исто дело већ правноснажно осуђен или ослобођен оптужбе. Тада парнични суд неће бити слободан да одлучује о постојању кривичног дела као претходном питању, него ће бити везан постојећом правноснажном осуђујућом односно ослобађајућом пресудом кривичног суда.

Поједини аутори сматрају да парнични суд није везан ослобађајућом пресудом кривичног суда када одлучује о испуњености услова за примену привилегованог рока застарелости из чл. 377, ст. 1 ЗОО.⁷⁰ Овај став последица је пропуштања да се уочи да правноснажна кривична пресуда може да утиче на грађанскоправни спор у две различите ситуације о којима је писао Познић:⁷¹

⁶⁶ Када је пресуда кривичног суда укинута поводом ванредног правног лека, за парнични суд то је исто као да не постоји правноснажна одлука кривичног суда којом се кривични суд изјаснио о основаности оптужбе. Када је пресуда кривичног суда преиначена, парнични суд је везан коначним изјашњењем кривичног суда о основаности оптужбе. Акт амнестије или помиловања након доношења осуђујуће кривичне пресуде немају утицаја на примену привилегованог рока застарелости потраживања накнаде штете.

⁶⁷ Пресуду којом се оптужба одбија суд ће изрећи ако је тужилац од започињања до завршетка главног претреса одустао од оптужбе или је оштећени одустао од предлога за гоњење; ако је оптужени за исто дело већ правноснажно осуђен, ослобођен оптужбе или је оптужба против њега правноснажно одбијена или је кривични поступак против њега решењем правноснажно обустављен; ако је оптужени актом амнестије или помиловања ослобођен од кривичног гоњења; ако се кривично гоњење не може предузети због застарелости, или неке друге околности која трајно искључује кривично гоњење. Чл. 378 Законика о кривичном поступку.

⁶⁸ Вид. чл. 422, ст. 1, тач. 8 и чл. 424, ст.1, тач. 5 Закона о парничном поступку.

⁶⁹ Б. Познић (2009), 59.

⁷⁰ Живомир С. Ђорђевић, *Облигационо право* (Живомир С. Ђорђевић, Вла дан С. Станковић), Научна књига, Београд 1987, 497. Разлози које Ђорђевић наводи јесу различитост принципа на којима почивају грађанскоправна и кривичноправна одговорност и различитост схватања о кривици у грађанском и кривичном праву. Међутим, ако из тога произлази да ослобађајућа пресуда кривичног суда не везује парнични суд, онда би исто морало да важи за осуђујућу пресуду кривичног суда.

⁷¹ Б. Познић (2009), 45 46 и 58 59.

(1) Када су кривичном пресудом утврђене чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева у парничном поступку, парнични суд везан је осуђујућом пресудом кривичног суда, док ослобађајућом кривичном пресудом није везан.⁷² Такав је случај када један животињи догађај доводи до покретања и кривичног и парничног поступка. Када су утврђења кривичног суда о том догађају садржана у осуђујућој пресуди, онда та утврђења обавезују парнични суд. Примера ради, ако се испуштање отровних материја у реку истовремено квалификује као радња кривичног дела и као штетна радња, онда је парнични суд везан утврђењем кривичног суда о околностима тог догађаја, које је садржано у правноснажној осуђујућој пресуди. Ако је утврђење о околностима истог догађаја садржано у правноснажној ослобађајућој пресуди кривичног суда, оно не везује парнични суд.

(2) Другачије је када постојање кривичног дела представља један од елемената чињеничног стања из кога по закону настаје или престаје субјективно право о којем одлучује парнични суд. Такав је случај продужени рок застарелости потраживања накнаде штете из чл. 377, ст. 1 ЗОО, као и могућност да суд одреди накнаду у износу који је ствар уништена или оштећена кривичним које је учињено са умишљајем из чл. 189, ст. 4 ЗОО.⁷³

5.2. Домашај одлуке парничног суда о постојању кривичног дела

Могућност да парнични суд одлучи о постојању кривичног дела као претходном питању дата је из разлога економичности. Правно дејство одлуке парничног суда о постојању кривичног дела ограничено је на поступак у коме је та одлука донета. Одлука о претходном питању не производи дејство материјалне правноснажности.⁷⁴ Она се уноси у разлоге пресуде парничног суда, а не у њену изреку, те није обухваћена правном снагом пресуде. Будући да је значај одлуке парничног суда о постојању кривичног дела као претходном питању ограничен на поступак који пред тим судом тече, та одлука не може да доведе до тога да се штетник огласи кривим, нити да му се изрекне кривична санкција, нити да он сноси последице осуде за кривично дело.

Ако до закључења главне расправе тужилац поднесе инцидентни (прејудицијални) захтев за утврђење условљавајућег односа, односно ако до истог тренутка тужени поднесе прејудицијалну

⁷² Чл. 13 Закона о парничном поступку.

⁷³ За Став супротан Познићевом вид. Оливер Антић, *Облигационо право*, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник, Београд 2008, 474.

⁷⁴ Б. Познић (2009), 59; Б. Познић (1999); 209, А. Јакшић, 420.

противтужбу, претходно питање добија значај предмета спора пред парничним судом. У том случају, одлука о условљавајућем односу биће обухваћена правном снагом пресуде. Међутим, до тога не може да дође ако парнични суд није надлежан да о претходном питању одлучује као о предмету посебног спора. Другим речима, претходно питање постојања кривичног дела није грађанскоправне природе, парнични суд о њему не може одлучивати као о предмету посебног спора, па зато одлука парничног суда о том питању не може имати дејство материјалне правноснажности ни по инцидентном захтеву тужиоца односно противтужби туженог.

У том смислу не стоје аргументи појединих судова да је овлашћење парничног суда да одлучи о постојању кривичног дела противно уставној гаранцији правне сигурности у казненом праву и, посебно, уставом гарантованој претпоставци невиности.⁷⁵

6. ЗАКЉУЧАК

Одредбом чл. 20, ст. 1 Закона о застарелости потраживања (1953) прописано је да право на накнаду штете проузроковане кривичним делом застарева кад истекне време одређено за застарелост кривичног гоњења, ако је за кривично гоњење предвиђен дужи рок застарелости. Приликом доношења Закона о облигационим односима (1978), законодавац је прецизирао да је реч о потраживању накнаде штете према одговорном лицу (чл. 377, ст. 1 ЗОО).

Међутим, ово разјашњење није помогло домаћим судовима да се сложе око одговора на питање да ли продужени рок застарелости права на накнаду штете проузроковане кривичним делом важи само када је захтев за накнаду штете управљен према штетнику или и онда када је управљен према лицу које за штетника одговара. И друго, судови су наставили да дају разнолике одговоре на питање под којим условима је парнични суд овлашћен да, за потребе примене поменутог продуженог рока застарелости, утврђује постојање кривичног дела као претходно питање.

Треба узети да се правило о продуженом року застарелости потраживања накнаде штете причињене кривичним делом примењује како према штетнику који је то кривично дело учинио, тако према лицу које за таквог штетника одговара по правилима о одговорности за другога. Разлози за то су бројни. Ту долазе језички и историјски аргументи, разлози који се тичу сврхе установе одговорности за

---

⁷⁵ Вид. фн. 60.

причињену штету и сврхе продуженог рока застарелости, као и разлози економичности.

И друго, постојање кривичног дела за парнични суд овде представља једно претходно питање, а то је питање о постојању правног односа који није предмет спора, али од којег зависи мериторна одлука парничног суда. У том смислу, суд је овлашћен да у парничном поступку решава о постојању кривичног дела као о претходном питању, изузев ако постоји правноснажна пресуда којом се кривични суд изјаснио о основаности оптужбе. Дејство одлуке парничног суда о постојању кривичног дела ограничено је на поступак у коме је донета, па се том одлуком не повређује уставом гарантована претпоставка невиности.

Dr. Marija Karanikić Mirić

Assistant Professor

University of Belgrade Faculty of Law

PRESCRIPTION CONCERNING DAMAGES CLAIMS IN CASE OF DAMAGE CAUSED BY A CRIMINAL ACT

Summary

Two questions are in the main focus of this paper. Firstly, whether the prolonged prescription period in case of damage caused by a criminal act (Art. 377, para 1, Serbian Law on Obligations) runs solely against a wrongdoer, or also against a person who is vicariously liable for damage caused by the wrongdoer. Secondly, whether civil courts may decide on the existence of a criminal act as a preliminary issue or not, and if they may, under what conditions. The practice of national courts with respect to these issues is unsettled for the past sixty years, and the national Civil Code Drafting Commission has not, as yet, put out a final proposal of a rule on prolonged prescription period. On the first matter, the author offers linguistic, historical, functional, economic and other arguments supporting the idea that the extended prescription period should run both against the wrongdoer who has caused damage by performing a criminal act, and against person liable for the consequences of the wrongdoer's actions, irrespective of grounds of their civil liabilities. Furthermore, the author maintains that question of whether a criminal act was performed by the wrongdoer or not, may be resolved before civil courts as a prelimi-

nary issue, except for the case where criminal court has decided on the merits, *i.e.* handed down either a condemnatory, or a verdict of acquittal.

Key words: *Damage caused by criminal act. – Prescription – Claim against vicariously liable person. – Claim against wrongdoer. – Criminal act as preliminary issue in civil proceedings.*